

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Стела Иванова Балтова, Международно висше бизнес училище, Ботевград, професионално направление 3.8. Икономика (Бизнес услуги)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление 3.8 **Икономика (Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (застраховане и социално дело)** в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов

Автор на дисертационния труд: Люба Мартинова Митева

Тема на дисертационния труд: „Организационно-управленски предизвикателства пред лечебните заведения в условия на пандемия от COVID-19 (по примера на МБАЛ „Сърце и мозък“ ЕАД – Плевен)“

Научни ръководители: доц. д-р Николай Нинов (СА „Д. А. Ценов“- Свищов)

Prof. Ryszard Pukala, PhD (The Bronislaw Markiewicz State Higher School of Technology and Economics, Jaroslaw, Poland)

Основание за представяне на рецензията: Заповед № 475 от 1 юни 2023 г. на Ректора на СА „Д.А.Ценов“ за участие в научно жури по защита на дисертационен труд.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е разработен в обем от 238 страници, от които основен текст 216 страници. Структуриран е както следва: увод, основен текст, систематизиран в три глави, заключение и използвана литература. В структурно отношение, дисертационният труд е логически издържан като е постигната добра балансираност между отделните части.

Използвани са 78 литературни източници, от които 51 заглавия на български език и останалите на латиница, в т.ч. научни и периодични издания, монографии, книги, нормативни документи, статистически източници, анализи и доклади на национални и международни организации и др. Използването на разнообразни по характер и ресурс литературни източници, публикувани преобладаващо през 2020 г и след това, вкл. и 2023г. е важно от гледна точка на интерпретацията на изследователския проблем, който дефакто не е много познат в научната и специализираната литература, и доказва актуалността на изследването.

Дисертацията включва 69 фигури и 24 таблици, добре оформени и с ясно посочен източник. Използването на фигурите и таблиците равномерно в дисертационния труд, в т.ч. и в теоретичната част, позволява нагледно и аргументирано да бъдат изяснени теоретичните постановки и представени резултатите от извършените емпирични

изследвания. Описи на таблиците и фигурантите в отделен списък в началото на работата биха направили текста по-прегледен и по-облекчена работата с него. Заедно с дисертационния труд е представено 1 брой приложение по неговото съдържание в обем от 17 страници.

Дисертационният труд е оформлен съгласно техническите изисквания, като заедно с автореферата и представените научни публикации по темата (общо 3 на брой), представляват завършен продукт на самостоятелно научно изследване. Уводът съдържа необходимите компоненти като актуалност на темата, степен на разработеност на проблема и преглед на научна литература по темата, обект и предмет на изследването, цел и задачи на дисертационния труд, методология на изследването, изследователска теза, изследователски въпроси, обхват на изследването, в т.ч. ограниченията му.

Актуалност на темата

Без да познавам докторантката и нейния професионален път, ми се струва, че изборът на темата на дисертационното изследване е неин личен и проличава стремежът на изследователя да даде принос в решаването на възникнал проблем чрез методите на науката, за което са необходими знание, професионален опит, посветеност. Дисертационният труд е посветен несъмнено на **актуален и важен** икономически, социален и управленски въпрос – организационно-управленските предизвикателства пред лечебните заведения в условията на пандемия, породена от Covid-19 и това не буди никакво съмнение. Пандемията от Covid 19, разпространила се устойчиво в целия свят, реди ново поле на научни изследвания, скромно познато до този момент поради естеството на причинителя.

Изследването на противодействието и минимизирането на щетите от пандемичните рискове чрез откряване на спецификите в здравните организации би довело не само до адекватно и устойчиво управление на риска в здравните заведения, а ще даде възможност за разработване на такива политики, които да регламентират тези процеси, включително в контекста на дигитализирането на здравните системи. Пандемията от Covid-19, която изправи пред непредвидими обстоятелства здравните системи не само в България, но и в ЕС, и в целия свят, недвусмислено изведе необходимостта от прилагане на много конкретна технология за управление на риска в здравеопазването и здравните организации. Всяко изследване, което би довело до разкриване на директните и индиректни връзки между разработването и прилагането на програма за управление на риска в здравно заведение и резултатите от дейността на същото по време на пандемията, включително и механизмите за справяне с нови рискове, непрекъсваемост на работния процес, безопасност на персонала и пациентите, ще има принос към темата за управление на риска в здравната система в условията на пандемия и изобщо в управлението на риска. Докторантката правилно намира дефицити в научните изследвания в тези плоскости и насочва изследователските си търсения в тези посоки.

Обект на дисертационния труд е здравно заведение, конкретно посочено - частната Многопрофилна болница за активно лечение „Сърце и мозък“ ЕАД – Плевен, като част от действащата национална система от лечебни заведения за болнична медицинска помощ в Р България.

Предмет на изследването са организационно-управленските предизвикателства пред лечебните заведения в страната, в условията на пандемия от COVID-19 и необходимостта от прилагане на програма за управление на риска (по примера на МБАЛ „Сърце и мозък“ ЕАД – Плевен).

Основната **цел** на дисертационното изследване е да „докаже необходимостта от сила програма за управление на риска“ (стр. 10 в дисертацията) в здравната организация. За постигането на целта, докторантката определя рамката на изследването и извежда девет изследователски задачи в тяхната последователност, които могат да бъдат обобщени както следва:

1. Извеждане на ключовите характеристики, специфика, място и значение на болницата в съвременните здравни системи;
2. Представяне на концепцията за риск мениджмънт на лечебно заведение в контекста на новите проекции на общественото здраве;
3. Обосноваване на приложението на управлението на риска като задължителна и развиваща се управлена функция в здравните заведения в условията на пандемия;
4. Извеждане на предизвикателствата пред болничната медицинска помощ в България по време на пандемия от COVID-19 в контекста на състоянието на болничната медицинска помощ в България;
5. Привеждане в изпълнение на Програмата за овладяване на рисковете и възможностите на МБАЛ „Сърце и мозък“ ЕАД – Плевен по време на пандемията от COVID-19
6. Провеждане на анкетно проучване относно отражението на COVID-19 върху дейността на МБАЛ „Сърце и мозък“ ЕАД – Плевен.

Така поставените задачи са определили структурата на дисертационния труд.

Зашитаваната **теза** е, че пандемията от COVID-19 провокира мениджмънта на лечебните заведения за болнична медицинска помощ в България в посока на преосмисляне на стратегиите на лечебните заведения и по-конкретно на програмите за управление на риска, залегнали в основата на риск мениджмънта им.

В увода авторката представя и приложения методологически инструментариум, който в достатъчна степен позволява да се достигне до резултати, които да подкрепят постигането на целта на дисертационния труд. Правилно е подхождено що се отнася до поставяне на ограничения на обхвата на изследването, което позволява да се постигне фокус и въз основа на изводите, „да се инициират решения, които освен обогатяване на

полето на науката, да са от максимална полза за практиката и по-специално за управлението на болничните заведения“ (стр.12).

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Изложението на дисертационния труд е представено в три глави, относително балансириани по отношение на техния обем. За представяне технологията на своето изследване и анализа на резултатите, авторката е възприела класически подход на структуриране на дисертация с ясно разграничими и логически обвързани теоретико-методологична и аналитична части, които в своята съвкупност представляват едно самостоятелно завършено изследване. Всяка глава завършва с изводи.

Първа глава има теоретико-познавателен характер и разглежда в логична последователност характеристиките и мястото на болницата в съвременните здравни системи, като съвсем логично фокус е даден върху функционалните области на управление на лечебното заведение. Представени са концептуални виждания за управлението на риска в лечебните заведения, методи и техники за анализ на риска, и управлението на риска като управленска концепция. Сред значимите изводи е разглеждането на управлението на риска в здравеопазването и респ. в лечебните заведения като сравнително ново поле както за научни изследвания, така и от чисто практическа гледна точка. Същевременно се изказва твърдението, че изправянето пред непознатия (все още във всичките му аспекти) риск от Covid-19 измести ударението в управлението на риска в болнично заведение в друга по-сложна плоскост. Представени са практически решения при управлението на риска в лечебните заведения по време на пандемията от Covid-19. Извежда се важността от изследване, разкриване и анализ на същностните характеристики на този риск, и спецификата на управлението му в лечебните заведения.

Втора глава е посветена на анализ на текущото състояние на болничната медицинска помощ в България и организационно-управленските предизвикателства пред които е изправена, в контекста на пандемията от COVID-19. Въз основа на статистическа информация относно плащанията при лечебните заведения за болнична медицинска помощ се достига до изводи за финансовото състояние на болниците, взаимовръзката между увеличаване на делегираните бюджети и възможността за предлагане на високотехнологични дейности, изведените са причини за различията в бюджетите между държавните, общинските и частните болници, както и е обоснована миграцията на пациенти на родния здравен пазар, свързана преди всичко с „индивидуалните потребности и желание за ползване, съответно получаване на високотехнологични здравни услуги и продукти, които не се предлагат от общинските болници, а са изключително и най-вече достъпни в държавните и частните болници в България“ (стр. 115 в дисертацията).

Обособено място тук намират резултатите от критичния анализ на дейността на МБАЛ „Сърце и мозък“ ЕАД – Плевен в условията на пандемията. В обобщение са направени изводи, които са напълно релевантни на целите на дисертационното изследване. Свеждат се до това, че болничният мениджмънт е сфера на непрекъснати промени през последните повече от 20 години, не само в начина на финансиране, а и по отношение на новите изисквания към управление на болница, под влияние на навлизането на модерни технологии отчитането и реализирането на медицинската и административна дейност, активната работа по проекти и безспорно значим проблем и предизвикателство пред реализиране на политиките – намирането и задържането на подходящ персонал.

всички заинтересовани страни.

Анализът на резултатите от проведеното емпирично изследване сред персонала на изследвания обект води до няколко заключения. На първо място е идентифицирана степента на познатост и приложимост на „Програмата за овладяване на рисковете и възможностите“ в организацията и реалните положителни ефекти от прилагането ѝ както по отношение на медицинските и финансови резултати на болницата, така и за създаването на благоприятна и сигурна среда за персонала и пациентите. На второ място е доказаната силна корелационна зависимост между личното участие в диагностичнолечебния процес и степента на информираност за целите на програмата за управление на рисковете в здравното заведение и произтичащи от това други зависимости. **Обсъждането на резултатите от изследването логично дава основание на докторантката да заключи, че „ключов за гарантиране на непрекъснатостта и високото качество на здравните услуги се явява проактивният начин за дефиниране и управление на рисковете в болничните лечебни заведения“** (стр. 157) като условие за успешен риск мениджмънт е той да не се прави фиктивно и целият персонал на лечебното заведение активно да участва в процеса.

Заключението коректно представя в резюме постигнатите научни и практико-приложни резултати в дисертационния труд, систематизира и обобщава препоръките за посрещане на организационно-управленски предизвикателства пред лечебните заведения в условия на пандемия. Налице са възможности за продължаване и задълбочаване на изследването.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд и публикациите, в които са изложени научните виждания и резултати от изследователската работа на докторантката Люба Митева, показват добросъвестно отношение към изследваната област и стремежа на един млад изследовател да създаде ново знание.

Подкрепям изведените от авторката основни научни и научно-приложни приноси, идентифицирани в дисертационния труд, които по моя преценка могат да бъдат допълнени и сведени до следното:

1. На базата на задълбочено проучване и критичен анализ на литературни източници са обогатени теоретичните постановки в областта на управлението на риска в здравната система и по-конкретно в лечебните заведения в условията на пандемия, причинена от Covid-19.
2. Резултатите от извършената оценка на развитието и състоянието на обекта на изследването – болнично заведение – в контекста на пандемията от Covid-19 като пряк резултат от възприетото организационно поведение и болнична политика по управление на риска, разкриват зависимости между управленските функции в изследвания обект. Тези зависимости трябва да бъдат мониторинговани не само в условията на пандемия, а при нормална работа на здравното заведение, за да се осигури безстресово преминаване в друг режим на управление на риска при евентуална заплаха от нова пандемия
3. Разработен и апробиран е инструмент за проучване, насочен към персонала с цел установяване на ефективно прилагане на „Програма за овладяване на рисковете и възможностите“ в лечебно болнично заведение.
4. Изведени са конкретни насоки за бъдещо актуализиране на „Програма за овладяване на рисковете и възможностите“ с цел осигуряване на непрекъснатост на дейността, предотвратяване неплатежоспособността и фалита на организацията, обезпечаване очакванията на акционерите-собственици на дружеството, и на всички останали заинтересовани страни в обществото.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката е публикувала основните резултати от направеното изследване по темата на дисертационния си труд в три самостоятелни публикации на български език в периода 2019-2022 г., от които една статия в научно списание и 2 доклада от участие в международни научни конференции, с което отговаря на минималните национални

изисквания за придобиване на ОНС „Доктор“ съгласно предписанията на ППЗРАС в Р България.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът е представен във вид, който отговаря на изискванията, като отразява коректно в обем от 42 страници съдържанието на дисертацията и постигнатите основни научни и приложни резултати, така също съдържа насоки за бъдещи изследвания по темата на дисертацията. Справката за приносите коректно отразява постигнатите от автора резултати. Добавен е списък с публикациите по темата на дисертацията.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам особени критични бележки и препоръки към представения за рецензиране дисертационен труд с изключение на това, че списъкът на използвани литературни източници не е изгoten напълно съобразно възприетите стандарти: смесено са описани литературни източници на кирилица и латиница. В текста се посочва, че има потвърдени хипотези, а дефакто няма формулирани такива, което би било добре да бъде изяснено от авторката.

Бих желала да препоръчам на Люба Митева да продължи в бъдеще изследванията си по отношение на управление на риска в здравните заведения към създаване на модел за осигуряване на адекватно управление на човешките ресурси, като разшири броя на изследваните обекти, както и да публикува резултатите от научните си изследвания в издания в чужбина.

7. Заключение

В заключение, мога да заявя, че дисертационният труд и публикационната активност на Люба Мартинова Митева отговарят на **критериите, заложени в ЗРАСРБ**. Поставените цел и задачи на изследването са успешно изпълнени, като в резултат на това са постигнати резултати с научен и научно-приложен характер. С **убеденост** давам **положителна оценка на дисертационния труд** на тема „Организационно-управленски предизвикателства пред лечебните заведения в условия на пандемия от COVID-19 (по примера на МБАЛ „Сърце и мозък“ ЕАД – Плевен)“ и предлагам на уважаемото жури да присъди на **Люба Мартинова Митева** образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. **Икономика (Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (застраховане и социално дело)**.

Подписът е заличен на основание
чл. 4, ал. 1 от Регламент 679/2016 г.

29.06.2023 г.
гр. София

Рецензент: .....
(доц. д-р Стела Балтова)